

Handleiding toets D1 – Informatie verwerven door lezen

Cor Aarnoutse

Toets D1: Informatie verwerven door lezen

Aard van de toets	2
Aanwijzingen voor toetsafname	2
Voorbeeldopdrachten maken en uitleg	3
Nakijken van de toets: score bepalen	4
Registratieformulier	4
Het niveau van de leerlingen vaststellen	4
Normtabel Toets D1 en rapportcijfers	5
Wat te doen met de toetsresultaten?	5
Psychometrische gegevens	6
Antwoorden en score	7

Toets D1: Informatie verwerven door lezen

Deze toets voor informatie verwerven door lezen dient na eenheid 4 of 5 te worden afgenomen. De bedoeling van deze toets is om u halverwege het schooljaar een objectief beeld te geven van de informatie verwervend leesprestaties van uw leerlingen.

De toets bestaat uit een aantal opdrachten die een nadere uitwerking vormen van de doelen die aan het eind van eenheid 4 of 5 dienen te zijn bereikt. Eenheid 5 is een herhalingseenheid; in deze eenheid komen geen nieuwe doelen aan bod. U kunt dus zelf kiezen of u de toets na eenheid 4 of na eenheid 5 afneemt.

Met behulp van een registratieformulier kunt u nagaan in hoeverre de leerlingen zich de vaardigheden van eenheid 1 tot en met 5 hebben eigengemaakt. Bovendien kunt u op basis van de verkregen informatie het onderwijs beter afstemmen op de behoeften van de leerlingen.

Aard van de toets

Toets D1 is een doelstellinggerichte toets op het gebied van informatie verwerven door lezen. De toets meet de vaardigheden die in eenheid 1 tot en met 4/5 van *Ondersteboven van lezen (D1)* zijn behandeld. Hij stelt u in staat om vast te stellen of de leerlingen de belangrijkste doelen van deze eenheden hebben bereikt. Deze doelen zijn:

- De leerlingen kunnen een informatieve of rapporterende tekst vluchtig lezen (enkele belangrijke woorden of zinnen zijn vetgedrukt).
- De leerlingen kunnen de belangrijkste woorden en zinnen in een informatieve of rapporterende tekst opsporen.
- De leerlingen kunnen de componenten van een verhalende tekst herkennen zoals de hoofdpersoon, de beginsituatie, het doel, de handelingen of gebeurtenissen, het probleem, het resultaat of de uitkomst en het slot.
- De leerlingen kunnen de signaalwoorden en de hoofgedachte van een informatieve of rapporterende tekst met een vergelijking vaststellen.
- De leerlingen kunnen de signaalwoorden en de hoofgedachte van een informatieve tekst met een probleem-oplossingsrelatie vaststellen.

Als maat voor de bekwaamheid om vaardigheden toe te passen, geldt het aantal van 28 opdrachten waaruit de toets bestaat. De opdrachten zijn onafhankelijk van elkaar en klimmen niet op in moeilijkheidsgraad. De toets leent zich voor groepswijze en individuele afname.

Aanwijzingen voor toetsafname

Hieronder staan enkele algemene aanwijzingen voor de toetsafname en een aantal specifieke aanwijzingen om de leerlingen voor te bereiden op de toetsafname.

Algemene aanwijzingen

Toets D1 *Informatie verwerven door lezen* kunt u het beste na eenheid 4 (in december) afnemen. De volgende aanwijzingen geven aan hoe u daarbij te werk gaat:

- Bestudeer de aanwijzingen voor het afnemen van de toets. Lees de opdrachten voor de leerlingen door.
- Neem de toets bij voorkeur 's ochtends af, want dan is de concentratie van de leerlingen het hoogst.
- Zorg voor orde en rust in de klas. Zet de tafeltjes uit elkaar om afkijken te voorkomen.
- Zorg ervoor dat iedere leerling een potlood en een gum heeft. Zorg voor reservepotloden.
- Aan de eigenlijke toets gaat een instructie van 10 minuten vooraf. Volg de instructie (zie: *Specifieke aanwijzingen*) nauwkeurig, zonder het contact met de klas te verliezen. Let erop dat alle leerlingen u begrijpen. Herhaal uw uitleg zo nodig.

- Na de instructie maken de leerlingen de toets zelfstandig. De afnametijd bedraagt 50 minuten. Geef leerlingen die de toets niet af kunnen krijgen de gelegenheid om deze later die ochtend of 's middags alsnog af te maken.
- Als de leerlingen klaar zijn, leggen ze de toets op de hoek van hun tafeltje. Ze gaan verder met een opdracht die u vooraf op het bord hebt geschreven. Vanzelfsprekend mag deze opdracht de rust in de klas niet verstoren.

Specifieke aanwijzingen

In het volgende leest u hoe u de leerlingen op de toets voorbereidt en de voorbeeldopdrachten met hen doorneemt:

- Vertel de leerlingen dat ze een toets met opdrachten krijgen. Zeg tegen hen dat ze de opdrachten zo goed mogelijk moeten maken. Op die manier kunnen ze laten zien hoe goed ze kunnen lezen.
- Deel de toets uit. Laat de leerlingen hun voor- en achternaam op de toets schrijven.
- Vertel de leerlingen dat u samen met hen enkele voorbeeldopdrachten gaat doornemen. Zo weten ze hoe ze de verschillende opdrachten in de toets moeten maken. Specifieke informatie over de voorbeeldopdrachten treft u in de paragraaf *Voorbeeldopdrachten maken en uitleg*. Besteed, als u klaar bent met de voorbeeldopdrachten, aandacht aan de volgende punten:
  - Vertel de leerlingen dat ze nu weten hoe ze de opdrachten moeten maken. Benadruk dat ze in de toets niets mogen overslaan.
  - Zeg dat de leerlingen nu nog iets mogen vragen, zo meteen kan dat niet meer.
  - Benadruk dat de leerlingen niet mogen afkijken.
  - Vertel de leerlingen dat ze hun werk goed moeten nakijken als ze klaar zijn. Geef ook aan welke opdracht ze gaan uitvoeren als ze klaar zijn. Schrijf die opdracht vóór het behandelen van de voorbeeldopdrachten op het bord.

Voorbeeldopdrachten maken en uitleg

De toets begint met twee voorbeeldopdrachten. De bedoeling van deze opdrachten is de leerlingen voor te bereiden op het maken van de toets. Als de voorbeeldopdrachten gezamenlijk zijn gemaakt en besproken, moeten de leerlingen in staat zijn om de toets zelfstandig te maken. Volg bij het behandelen van de voorbeeldopdrachten onderstaande aanwijzingen:

Voorbeeldopdracht 1

Laat de leerlingen de tekst '18 augustus' 10 tellen bekijken en vervolgens hun hulkaartje op de tekst leggen. Lees voorbeeldopdracht 1 voor, terwijl de leerlingen meelesen.

1 Wat zijn de belangrijke en minder belangrijke punten in de tekst?

Ik zag de mooiste regenboog van mijn leven.
Belangrijk / Minder belangrijk

Hoe de kleuren van een regenboog ontstaan.
Belangrijk / Minder belangrijk

Tante Bella weet veel over regenbogen.
Belangrijk / Minder belangrijk

Hoe je zelf een regenboog kunt maken.
Belangrijk / Minder belangrijk

De leerlingen maken de opdracht. Als ze klaar zijn, bespreekt u de goede antwoorden: *Minder belangrijk, Belangrijk, Minder Belangrijk, Belangrijk*.

Voorbeeldopdracht 2

De leerlingen lezen de tekst '18 augustus' nu helemaal. Na het lezen leest u voorbeeldopdracht 2 voor, terwijl de leerlingen meelesen.

2 Waar of niet waar?

Het probleem wordt vaak in de titel genoemd.
 Waar Niet waar

Het probleem wordt vaak in de tweede helft van de tekst genoemd.
 Waar Niet waar

Na de uitleg van het probleem worden meestal de oplossingen genoemd.
 Waar Niet waar

Elk probleem heeft één oplossing.
 Waar Niet waar

De hoofdgedachte staat vaak aan het begin van de tweede alinea.
 Waar Niet waar

De hoofdgedachte staat vaak aan het eind van de tekst.

Waar   Niet waar

Bij elke oplossing hoort een signaalwoord.

Waar   Niet waar

Elk signaalwoord geeft een nieuwe oplossing of een nieuw probleem aan.

Waar   Niet waar

De leerlingen maken de opdracht. Als ze klaar zijn, bespreekt u de goede antwoorden: *Waar, Niet waar, Waar, Niet waar, Waar, Niet waar, Niet waar, Waar.*

Als u er zeker van bent dat alle leerlingen begrijpen wat de bedoeling is, kan begonnen worden met het laten maken van de toets.

Nakijken van de toets: score bepalen

Op pagina 7 van deze handleiding vindt u een overzicht van de juiste antwoorden en bijbehorende score.

De score van een leerling (in toetsjargon: de ruwe score) is het aantal opdrachten dat een leerling goed heeft gemaakt. Overgeslagen opdrachten, opdrachten waarbij meer alternatieven als juist zijn aangegeven of opdrachten waarbij onduidelijk is welke keuze de leerling heeft gemaakt, worden fout gerekend. Een leerling die bijvoorbeeld vijf opdrachten fout heeft gemaakt, twee opdrachten heeft overgeslagen, en bij één opdracht een onduidelijke keuze heeft gemaakt, krijgt als ruwe score $28 - 5 - 2 - 1 = 20$.

Registratieformulier

Voor het registreren van de leerlingresultaten van Toets D1 *Informatie verwerven door lezen* kunt u gebruikmaken van een registratieformulier. Op dit formulier noteert u de namen van de leerlingen, de behaalde ruwe scores en de behaalde niveaus. Verder hebt u de mogelijkheid om een foutenanalyse te maken. Hierbij registreert u in welke categorieën van doelstellingen de leerling de fouten heeft gemaakt. Zo kunt u precies zien wat eventueel de zwakke plekken zijn van een leerling. U kunt daar in uw onderwijs vervolgens rekening mee houden.

Het registratieformulier kunt u downloaden via de link: www.onderstebovenvanlezen.nl/evaluatie.

Het niveau van de leerlingen vaststellen

Nadat u de score hebt bepaald, neemt u de normtabel erbij. De normtabel is gebaseerd op de c-schaal. Bij een c-schaal onderscheidt men elf niveaus en houdt men in sterke mate rekening met de normaalverdeling. De c-schaal maakt meer onderscheid tussen de scores van zwakke en goede lezers dan andere schalen, zoals de decielschaal. Dat is dan ook de reden waarom wij gekozen hebben voor het gebruik van de c-schaal bij het presenteren van de normen.

Zoek in de normtabel de ruwe uitslag van een leerling op. Vooraan in de tabel, op dezelfde regel als de ruwe uitslag, vindt u het niveau van deze leerling. Een voorbeeld: een leerling uit groep 7 maakt Toets D1 *Informatie verwerven door lezen*. Zijn ruwe score is 18. U neemt de normtabel voor u en zoekt score 18 op. Uit de tabel blijkt dat deze score correspondeert met niveau 6 op de c-schaal. U weet nu dat deze leerling een prestatie heeft geleverd waar ten minste 40% van de leerlingen uit de normgroep onder blijft; minstens 50% van de jaargroepgenoten overtreft deze prestatie; en 20% van de leerlingen uit de normgroep behaalt hetzelfde niveau. Niveau 6 geeft dus een gemiddelde prestatie aan, een prestatie die gemiddeld door de leerlingen van de normgroep werd geleverd.

Bij toepassing van de normtabellen dient u rekening te houden met de grootte van de fout die u gemiddeld bij een meting met welke toets dan ook kunt verwachten (de standaardmeetfout). Als u deze standaardmeetfout in aanmerking neemt, voorkomt u dat u te veel betekenis hecht aan kleine verschillen tussen de scores van individuele leerlingen. De standaardmeetfout van Toets D1 *Informatie verwerven door lezen* bedraagt 1.9.

In het gegeven voorbeeld betekent dit het volgende: De leerling behaalt een score van 18 voor de toets. U houdt er rekening mee dat in deze score mogelijk een meetfout ligt besloten. Deze fout bedraagt 1.9. Uitgaande van deze fout kunt u een schatting maken van de echte score, dat wil zeggen van de score die de leerling behaald zou hebben als de toets volledig betrouwbaar was. Met een kans van twee op drie kunt u aannemen dat de echte score van de leerling zal liggen tussen $18-1.9$ en $18+1.9$ ofwel tussen 16.1 en 19.9. Bij toepassing van de c-schaal betekent dit dat het mogelijk is dat de prestatie van de leerling niet tot niveau 6 behoort, maar tot niveau 5.

Normtabel Toets D1 en rapportcijfers

Hieronder vindt u allereerst de normtabel voor Toets D1 *Informatie verwerven door lezen* volgens de c-schaal. De normtabel is gebaseerd op een toetsafname bij 308 leerlingen in groep 7 van het basisonderwijs. Meer informatie over de ontwikkeling en normering van deze toets kunt u desgewenst vinden in de paragraaf *Psychometrische gegevens*.

Regelmatig wordt door leerkrachten gevraagd op welke wijze de niveaus kunnen worden omgezet naar rapportcijfers of naar een waardering op het rapport. Hieronder treft u een advies hierover aan.

niveau	ruwe score	grootte van de groep	niveau	cijfer	waardering
1	0-5	1 %	niveau 9, 10, 11	9-10	zeer goed
2	6-7	3 %	niveau 8	8	goed
3	8-10	7 %	niveau 7	7	ruim voldoende
4	11-13	12 %	niveau 6	6	voldoende
5	14-17	17 %	niveau 5	5	onvoldoende
6	18-19	20 %	niveau 4	4	slecht
7	20-22	17 %	niveau 1, 2, 3	3	zeer slecht
8	23	12 %			
9	24-25	7 %			
10	26-27	3 %			
11	28	1 %			

Rapportcijfertabel 'Toets D1 Informatie verwerven door lezen'

Normtabel 'Toets D1 Informatie verwerven door lezen'

Wat te doen met de toetsresultaten?

Met behulp van de toets kunt u op objectieve wijze nagaan of een leerling, een groep leerlingen of de hele klas het gewenste niveau heeft bereikt. Wat het gewenste niveau is, is niet eenvoudig te bepalen. Dat is onder andere afhankelijk van uw situatie en mogelijkheden en die van uw leerlingen. Eisen dat alle leerlingen minimaal niveau 6 halen, is wellicht te veel van het goede. Duidelijk is in ieder geval wel dat leerlingen met een score van 10 of lager extra hulp nodig hebben. Leerlingen met een score van 5 of lager komen zeker voor verder (diagnostisch) onderzoek in aanmerking. Informatie over diagnostische instrumenten is te vinden in *Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor groep 5-8* van Wentink en Verhoeven (Expertisecentrum Nederlands, 2001).

Om na te gaan welke hulp de desbetreffende leerlingen nodig hebben, kunt u een analyse maken van hun fouten. U noteert op het desbetreffende registratieformulier welke items de leerlingen slecht hebben gemaakt en welke doelen ze niet hebben bereikt. De volgende informatie is daarbij van belang:

- Een leerling die zwak scoort op de items 1, 2, 3, 4, 5 en 6 kan een informatieve of rapporterende tekst niet goed vluchtig lezen.
- Een leerling die zwak scoort op de items 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 en 14 kan de belangrijkste woorden of zinnen in informatieve of rapporterende teksten niet goed opsporen.

- Een leerling die zwak scoort op de items 15, 16, 17 en 18 herkent de componenten van een verhalende tekst niet goed.
- Een leerling die zwak scoort op de items 19, 20, 21 en 22 kan de signaalwoorden en de hoofdgeachte van een informatieve of rapporterende tekst met een vergelijking niet goed vaststellen.
- Een leerling die zwak scoort op de items 23, 24, 25, 26, 27 en 28 kan de signaalwoorden en de hoofdgeachte van een informatieve of rapporterende tekst met een probleem-oplossingsrelatie niet goed vaststellen.

Als u weet welke doelen de zwakke leerlingen niet hebben bereikt, kunt u uw onderwijs daarop afstemmen. Met behulp van het registratieformulier kunt u een en ander goed in kaart brengen. Welke mogelijkheden zijn er om uw onderwijs af te stemmen op de behoeften van uw leerlingen?

- Het is verstandig om de zwakke leerlingen de items die bij de desbetreffende doelen horen nog eens hardop te laten maken. Zo ziet u *hoe* deze leerlingen die items maken.
- Zodra u weet welke doelen de zwakke leerlingen niet hebben bereikt, kunt u een reeks van opdrachten uit het *Routeboek* van eenheid 1 tot en met 5 selecteren en die samen met de leerlingen opnieuw doornemen.
- Leerlingen die een zwakke score op de toets D1 *Informatie verwerven door lezen* halen, kunnen het beste ondersteund worden met behulp van *De Lijsterbij 1* en 2 en bijbehorende werkboekjes.

Psychometrische gegevens

Het ontwikkelen en normeren van een toets dient altijd volgens bepaalde richtlijnen en procedures te verlopen. Bij de ontwikkeling is de toets afgenomen bij een grote groep leerlingen, die representatief is voor de leerlingen in groep 7 van het basisonderwijs.

aantal leerlingen:	308
aantal items:	28
gemiddelde:	17.26
standaarddeviatie:	5.19
mediaan:	18
p-waarde:	.62
alfacoëfficiënt:	.86
standaardmeetfout:	+/- 1.9

Tabel: Psychometrische gegevens van
'Toets D1 Informatie verwerven door lezen'

Antwoorden en score

Hierna zijn de antwoorden van de toets opgenomen. Voor elke goed beantwoorde opdracht krijgt de leerling één punt. De opdrachten moeten geheel zonder fouten zijn beantwoord.

1	Antwoord 3: over de ontwikkeling van de mens	1 punt
2	Antwoord 4: Nee, hij wordt niet per se slimmer; hij zal alleen goed zijn in andere dingen.	1 punt
3	Antwoord 4: Wat leert de evolutietheorie ons over de ontwikkeling van de mens?	1 punt
4	Antwoord 1: Lieveheersbeestjes zijn bij mensen heel geliefd.	1 punt
5	Wel antwoord, Geen antwoord	1 punt
6	Wel antwoord, Wel antwoord	1 punt
7	1 april, grappen, oorsprong	1 punt
8	Antwoord 3: Waar hebben we die 1-apriltraditie eigenlijk aan te danken?	1 punt
9	waar, waar	1 punt
10	niet waar, waar	1 punt
11	bevrijden, wasmachine	1 punt
12	Antwoord 3: vloeibare zeep	1 punt
13	Antwoord 2: een verslag	1 punt
14	Antwoord 3: in een krant	1 punt
15	Antwoord 2: Arachne heeft te weinig respect voor de goden.	1 punt
16	Antwoord 4: Arachne verandert in een spin.	1 punt
17	Antwoord 2: Koning Midas doet een domme wens.	1 punt
18	Antwoord 2: Hij is wijzer geworden.	1 punt
19	Onderstreept: twee keer zo klein, alleen, verschil. Omcirkeld: net als, gelijk aan, evenals, lijken op.	1 punt
20	waar, niet waar, niet waar	1 punt
21	Antwoord 4: op overeenkomsten	1 punt
22	Antwoord 2: Tussen de islam en het christendom bestaan veel overeenkomsten.	1 punt
23	Antwoord 3: Mensen hebben hun hond soms niet onder controle.	1 punt
24	nee, nee	1 punt
25	ja, nee	1 punt
26	Antwoord 3: Mensen moeten duidelijk en consequent zijn tegen hun hond.	1 punt
27	Onderstreept: last, gebrek, onvoldoende, moeite. Omcirkeld: doen er goed aan om, kan wonderen doen, helpen.	1 punt
28	Antwoord 2: Zorgen dat je je 's avonds ontspant. Antwoord 4: Zorgen voor goede omstandigheden om te slapen. Antwoord 5: Zorgen dat je niet te veel of te weinig eet.	1 punt